

• • • • •

• • • • • **ISI** • • • • •

• • • • •

در سال ۱۳۸۰ که تشویقهای مالی وزارت علوم و بهداشت برای نشر مقاله در مجلات ISI آغاز شد، در نوشته‌ای کوتاه با عنوان «کوچ اندیشه‌ها» در همین فصلنامه، به کارگیری این شیوه را هزینه کردن در ایران و سود بردن غریبه‌ها از این هزینه تلقی کردم (دیانی، ۱۳۸۰). در میزگرد «نقش ISI در رشد علمی ایران» که در سال ۱۳۸۶ تشکیل شد، اعلام گردید تنها ۲٪ مقاله‌های ISI در داخل کشور قابل استفاده است؛ یعنی ما با هزینه ایران مقاله‌هایی را تولید می‌کنیم که به رشد علمی غرب کمک می‌کند. دکتر حبیبی اعلام داشته است «به نظر می‌رسد که عملاً به هزینه ما، برای خارجی‌ها و حل مسائل آنها تحقیق می‌شود.» ایرج فاضل می‌نویسد: «آیا مسیر علم ما را باید خارجی‌ها تعیین کنند یا خودمان؟ آیا باید معیارها را آنها

.....
•• استاد گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی daneshvarz85@gmail.com

تعیین کنند یا خودمان؟ اگر معیار ارزیابی در اختیار آنها باشد، ما همیشه بازنده‌ایم». مهم‌تر اینکه در ایران هنوز مشخص نشده است تولید علمی چیست. صرفاً تولید مقاله است، تولید اختراع است، یا به کارگیری نتایج تحقیقات است و یا ترکیب متوازی از همه اینها؟ (حیبی، ۱۳۸۳).

در بحثهایی که طی سالهای گذشته درباره اهمیت یا کم اهمیت بودن نشر مقاله در مجله‌های ISI در ایران جاری بوده است، عده‌ای بر تأثیر زیاد و عده‌ای بر تأثیر اندک این گونه مقاله‌ها در رشد علمی ایران تأکید داشته‌اند.

واقعیت این است که به هر حال، طی سالهای گذشته تعداد مقاله‌های ایرانیان در مجله‌های ISI افزایش داشته است. به عنوان مثال، از دی‌ماه ۱۳۷۴ (ژانویه ۱۹۹۶) تا خرداد ۱۳۸۵ (ژوئیه ۲۰۰۶) ۲۰۷۸۵ سند علمی از ایران در مجله‌های خارجی تحت پوشش ISI چاپ شده؛ یعنی طی حدود ۲۰ سال، بیش از بیست هزار مقاله از ایرانیان در مجله‌های ISI منتشر گردیده است. این رشد در سالهای بعد با سرعت بیشتری در جریان است. برای مثال، دکتر مهرداد، رئیس مرکز منطقه‌ای، در ۲۵ مهرماه ۱۳۸۹ اعلام کرد: کل تولیدات علمی ایران از اول سال ۲۰۰۹ میلادی تا امروز، برابر با ۱۳ هزار و ۶۴۰ مقاله است و انتظار می‌رود تا پایان سال ۲۰۰۹ به ۱۶ هزار مقاله برسد. مهرداد درباره کل تولیدات علمی ایران در ISI گفت: تحلیل پایگاه‌های استنادی علوم، علوم اجتماعی، هنر و علوم انسانی در ISI مشخص می‌سازد در طول ۲۰ سال گذشته، یعنی از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۹ میلادی، مجموع تولیدات علمی ایران در این مؤسسه ۶۶ هزار و ۹۷۵ مقاله بوده است (مهرداد، ۱۳۸۹).

چنانچه ارقام مربوط به سال ۲۰۰۹ با ارقام با کل مقاله‌های فارسی منتشر شده در مجله‌های با درجه علمی - پژوهشی و علمی - ترویجی فارسی مقایسه شود، شکل آشکارتری به خود می‌گیرد. در سال ۱۳۸۸ مجموع مقاله‌های منتشر شده در حدود

۴۵۰ عنوان مجله علمی - پژوهشی / ترویجی فارسی برابر ۱۳۰۰۰ عنوان بوده است؛ یعنی مقاله‌های منتشر شده طی شش ماه در مجله‌های ISI ۳۰۰۰ عنوان بیشتر از مجموع مقاله‌های فارسی منتشر شده طی یک سال در ۴۵۰ مجله ایرانی بوده است. آشکار است، در این راه سرمایه‌های مادی و انسانی بسیاری هزینه کرده و دستاوردهای علمی ایرانیان را در اختیار دیگران قرار داده‌ایم.

آنچه در این سرسخن مورد نظر است، تکرار بحثهای گذشته در زمینه اهمیت یا بی‌اهمیت بودن نشر مقاله در مجله‌های ISI نیست، بلکه طرح این پرسش است که چرا محتوای این مقاله‌های به زبان فارسی نیز در نمی‌آید تا جامعه علمی که به زبان غیر فارسی آشنایی کامل نداشته و به مجله‌های ISI مربوط نیز دسترسی ندارند، بتوانند از آنها بهره‌برند. با حرکت در این مسیر، ضمن آنکه سمت و سوی حرکت دانش در سطح جهان آن‌گونه که ایرانیان آن را تشخیص داده‌اند آشکار می‌شود، پشتوانه با ارزشی برای اجرای تحقیقاتی که هم جهانی می‌نگرد و هم به کندوکاو در مسائل ایران می‌پردازد، فراهم آورده می‌شود. آشکار است که نشر نسخه فارسی این مقاله‌ها در مجله‌های چاپی، دشواریها و هزینه‌های فراوانی را در پی خواهد داشت، اما نشر الکترونیکی متن فارسی این مقاله‌ها، بویژه وقتی بخواهیم در حال نمایه‌سازی مقاله‌های مجله‌های دنیای اسلام هستیم از اولویت بیشتری برخوردار است. دشوار نیست چنانچه از مؤلفان این‌گونه مقاله‌ها بخواهیم نسخه الکترونیکی فارسی مقاله را پیش از دریافت پاداشها یا دریافت دیگر امتیازها، به مراجع مربوط تقدیم کنند و این نسخه الکترونیکی در سایت خاصی در دانشگاه یا واحد مربوط و یا در پایگاهی که در مرکز منطقه علوم و فناوری تشکیل می‌شود، قرار داده شود. در این صورت، این مقاله‌ها همراه با دیگر مقاله‌های موجود در آن مرکز، پشتیبان اندیشه‌هایی می‌شود که تحقیقات جدید را شکل می‌دهند. گمان می‌کنم تشکیل پایگاهی مستقل از متن

الکترونیکی انگلیسی این مقاله‌ها در ایران نیز سودمندیهای فراوانی را در پی خواهد داشت.

منابع

- حبیبی، حسن (۱۳۸۳). علوم انسانی در ایران: نگاهی از بیرون و درون، فرامرز رفیع‌پور و همکاران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید بهشتی، ص ۷۶.
- دیانی، محمدحسین (۱۳۸۰). کوچ اندیشه‌ها، کتابداری و اطلاع‌رسانی، فصلنامه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی. جلد چهارم، شماره یک، بهار ۱۳۸۰، ص ۱-۷.
- فاضل، ایرج. همان. ص ۷۷.
- مهرداد، جعفر (۱۳۸۹) در:

<http://www.msrt.ir/sites/ravabetomomi/msrtnews/Lists/jsj/DispForm.aspx?ID=4119>